

Justyna Cząstka-Kłapyta, *Historia osadnictwa i powstania regionu kulturowego Osturni (Zamagurze Spiskie)* . Fragment pracy magisterskiej, *Charakterystyka etno-muzyczna wsi Osturnia - dynamika przemian repertuaru muzycznego* . Praca napisana pod kierunkiem prof. dr hab. Jana Stęszewskiego, Instytut Muzykologii UJ, Kraków 2007.

HISTORIA OSADNICTWA I POWSTANIA REGIONU KULTUROWEGO OSTURNI.

Osturnia jest jedyną rusińską [\[1\]](#) wsią w zachodniej części Zamagurza Spiskiego i należy do najdalej na zachód w Europie wysuniętych terytoriów etnicznie ruskich

[\[2\]](#)

. Znajduje się na terenie północnej Słowacji, niemal u stóp Tatr Bielskich, przy granicy z Polską. Osada ta zalicza się do największych na terenie Słowacji i rozciąga się wzdłuż doliny Osturniańskiego Potoku na długości 9 km. Jej odizolowanie, zamknięcie z trzech stron grzbietami Magury Spiskiej spowodowało, że przez wiele stuleci była oddalona od kontaktu ze światem. Akta historyczne potwierdzają istnienie do połowy XVI w. na terenie zachodniej części Zamagurza jeszcze jednej wsi rusińskiej – Łapsz Wyżnich, która była nieco wcześniej zasiedlona przez zruszczoną falę wołoską

[\[3\]](#)

. Inne osady rusińskie znajdują się we wschodniej części słowackiego Zamagurza: Folwarku, Wielkim Lipniku i Wielkiej Frankowej

[\[4\]](#)

, a także bardziej na południe od interesującego nas obszaru, w głębi Spiszu: Kamionka, Jakubiany, Jarabina, Kremna, Hraniczne

[\[5\]](#)

. Wszystkie te wsie zwane dziś ruskimi, uznaje się za byłe osady wołoskie,

[\[6\]](#)

które stanowią równocześnie najstarsze nawarstwienie tego typu osadnictwa na obszarze słowackim i polskim. Mogłoby to ewentualnie wskazywać na możliwość zapożyczenia słownictwa rumuńskiego bezpośrednio z ruskich gwar karpaccich

[\[7\]](#)

. Osturnia jest wsią pochodzenia pastersko-wołoskiego, którą zamieszkuje ludność wyznania grekokatolickiego. Na Zamagurzu, należała, obok Jurgowa i Kacwina, do osad zajmujących się aktywnie pasterstwem

[\[8\]](#)

. Najstarsze wzmianki o wspólnych wypasach owiec, prowadzonych przez Osturnian i pasterzy z innych wsi

[\[9\]](#)

pochodzą z XVII w. Wypasy te miały miejsce w Tatrach Bielskich, Jaworinie i Podspadach. Cały ten obszar leżał na granicy styków różnych regionów etnograficznych (Spisz, Podhale, Liptów) i

dlatego był miejscem mieszania się wpływów kulturowych

[\[10\]](#)

. Z końcem XIX w., pasterstwo w Tatrach było stopniowo eliminowane do czasu utworzenia w roku 1949 Słowackiego Tatrzańskiego Parku Narodowego. Jedynie Osturnianie otrzymali prawo najdłuższego wypasu, które kontynuowano w Tatrach Bielskich aż do 1930. Po tym okresie sezonowy wypas został definitywnie przeniesiony na inne, wcześniej już także używane pastwiska w Osturni, Kacwinie i Jurgowie

[\[11\]](#)

Osturnianie cieszyli się opinią dobrych juhasów i baców nie tylko wśród pasterzy spiskich, ale i liptowskich [\[12\]](#). Tą rolę pełnili do lat 50-tych XX w. [\[13\]](#) Ten fakt potwierdza informacja jednej ze starszych *gazdyni* z Osturni, której ojciec był bardzo znanym bacom i wypasał owce na przełomie XIX/ XX w Kacwinie i w Jurgowie. Wsie te słyęły wówczas z sezonowych wypasów, w których brali udział także pasterze z innych wsi spiskich, zwłaszcza Czarnej Góry i Łapszanki

[\[14\]](#)

Historia powstania Osturni wiąże się z dziejami historycznego Spisza oraz z dziejami pogranicza: najpierw od początku XIII w. polsko-węgierskiego, od 1918 r. polsko-czechosłowackiego, a od 1993 r. polsko-słowackiego. Zamagurze Spiskie stanowi odrębny region kulturowy, o odmiennej przeszłości historycznej niż sąsiednie Podhale [\[15\]](#).

Zasiedlenie Zamagurza Spiskiego miało miejsce w kilku fazach osadniczych. Pierwsze wzmianki piśmienne dowodzą, że tereny te były systematycznie osiedlane od końca XIII w. przez kolonistów niemieckich [\[16\]](#). Także niemiecką genezę osadniczą przypisuje się Osturni, na którą mogłaby ewentualnie wskazywać pierwotna nazwa tej wsi –

Osthorn

lub

Asthorn

[\[17\]](#)

W końcu XV w. przybywa od wschodu na północne obszary Spisza pasterski etnos silnie zrutenizowanych osadników wołoskich którzy kolonizują nowe terytoria i zaludniają stare osady, wcześniej zniszczone podczas walk o tron węgierski [\[18\]](#). Owa ludność koczowniczych pasterzy, pochodzenia pierwotnie bałkańskiego, tworzyła bogatą mieszankę kulturową, na

którą składały się elementy: rumuńskie, albańskie i zasymilowane w czasie wędrówek - elementy ruskie [\[19\]](#) . Wołosi

przyczynili się do przemiany zastanej ludności rolniczej na koczowniczo – pasterską. Do osadnictwa stałego przeszli dopiero w połowie XVI w

[\[20\]](#)

. Najwcześniejsza wzmianka o spiskich osadach zamieszkałych przez Rusnaków wiąże się z ostatnią dekadą XV w. Należą do nich: Łapsze Wyżnie i Jurgów

[\[21\]](#)

. W tym okresie Osturnię (Osthorn) a także sąsiednią Wlk. Frankową (Frankenau)

[\[22\]](#)

zamieszkiwali przypuszczalnie koloniści niemieccy, którzy zasiedlali także inne części Spisza

[\[23\]](#)

. Pewnym jest, że większa część tej osady była wówczas zalesiona i słabo zasiedlona.

Okoliczne pola używane były przez wołoskich pasterzy do wypasu bydła i owiec, którzy budowali tam szałas i koszary (kopanice)

[\[24\]](#)

. Nie wykluczone zatem, że owymi pasterzami wypasającymi swoje stada, byli właśnie Rusnacy (Wołosi) zamieszkujący Łapsze Wyżnie. W drugiej połowie XVI wieku pasterze rusińsko-wołoskiego pochodzenia z Łapsz Wyżnich, zostali zmuszeni do opuszczenia wioski ze względu na przeludnienie wsi polskimi mieszkańcami przybywającymi z Podhala i Pienin. Pozostawili po sobie drewnianą cerkiew, która obecnie nie istnieje

[\[25\]](#)

. W tym samym okresie w aktach historycznych pojawia się wzmianka o dosiedleniu Osturni osadnikami wołoskimi

[\[26\]](#)

. Nasuwa się tu hipoteza o zasiedleniu Osturni emigrantami z Łapsz Wyżnich, którzy mogli korzystać z jej terenów wypasowych jeszcze przed jej zasiedleniem. T. Trajdos uważa, że Rusnacy wyparci z Łapsz Wyżnich trafili do Wielkiej Frankowej, z której osadnictwo stopniowo zaczęło się wciskać w głąb Osturni. Jednakże ta informacja natrafia na pewną sprzeczność wynikającą z historycznie udokumentowanego faktu, że Osturnia została osiedlona elementem wołoskim w drugiej połowie XVI w

[\[27\]](#)

. Wołoskie zasiedlenie Osturni potwierdza także Kazimierz Dobrowolski, zaliczając ją do jednych z najbardziej reprezentatywnych i największych wsi wołoskich

[\[28\]](#)

. Z początkiem XVIII w na skutek epidemii zmienił się znacznie skład demograficzny wsi. Doszło do dosiedlenia osady ludnością pochodzącą z sąsiednich, polskich wsi, z którymi Osturnia utrzymywała luźniejsze kontakty nie skrzepowane wówczas jeszcze granicą państwową

[\[29\]](#)

Równoległe z pasterzami wołoskimi przywędrowały z Bałkan na obszar Karpat grupy koczownicze Romów, które z czasem osadzały się w sąsiedztwie wsi. Na Zamagurzu Romowie pojawili się nie później niż na początku II poł. XVIII w. Przybyli od południa, z terenów

dzisiejszej Słowacji. Byli to Romowie węgierscy, którzy w odróżnieniu od galicyjskich, zajmowali się głównie muzykowaniem [30]. Z nich rekrutowali się najlepsi muzykanci oraz kapele wiejskie. Romowie węgierscy przyczyniali się do wypierania zastanych melodii i szerzenia madziarskich lub własnych [31]. Obecnie zamieszkują Jurgów, Czarną Górę, Nową Białą i Niedzicę

[32]

. Pierwsza wzmianka o Romach w Osturni, pochodzi z końca XIX w

[33]

. Ludność ta zamieszkiwała tę wieś do lat 80- tych XX w., pełniąc funkcję miejscowych muzykantów

[34]

. Z przekazów ustnych dowiadujemy się o popularnych, przed wojną do lat 60-tych - zabawach tanecznych, urządzanych przez kapele cygańskie z Jurgowa na górnym końcu Osturni, położonym w pobliżu Jurgowa

[35]

Osturnia zawsze należała do osad niejednorodnych pod względem narodowościowym. Do dzisiejszego dnia, zwłaszcza starsza generacja mieszkańców, kojarzy swoją tożsamość z wyznaniem greckokatolickim. W spisie ludnościowym z 1857 r, dowiadujemy się, że wieś zamieszkiwało: 1599 Rusinów, 9 Niemców, 9 Żydów [36]. Trzydzieści lat później, pojawiają się wzmianki o nowej ludności słowackiej (29 osób) i cygańskiej (10 osób). Po wojnie w 1918 r, zmniejsza się liczebność mieszkańców oraz zachwianiu ulega poczucie świadomości etnicznej i narodowej. Osturnia przypada Czechosłowacji

[37]

. Ludność miejscowa nie zważając jednak na nowo utworzoną granicę utrzymywała wciąż bezpośrednie kontakty z pobliską Łapszanką, Rzepiskami, Jurgowem przez uczestniczenie we wspólnych zabawach muzycznych oraz wędrówkach do młyna w Jurgowie

[38]

. W 1921 r, osadę zamieszkuje 1331 osturnian. Większość podaje narodowość słowacką, 14 – czeską, 3 – polską

[39]

. W 1938 r napotykamy znów na inne określenia tożsamości narodowej: 1498 Słowaków, 17 Czechów, 12 Morawianów, 4 Rusinów Podkarpackich, 6 Polaków

[40]

. Fakty historyczne podające słowacką świadomość narodową Rusinów nie powinno się brać w sposób bezkrytyczny. Wiadomym jest, że Spisz był w tym czasie terenem licznych agitacji politycznych, związanych z wytyczeniem zaraz po wojnie nowej granicy państwowej polsko – czechosłowackiej

[41]

. Strona Czechosłowacka argumentowała, że jest to teren prawie w całości zamieszkiwany przez Słowaków, którego nie należy dzielić granicą państwową. Zdaniem strony polskiej granica powinna przebiegać zgodnie z zasięgiem występowania gwar polskich, a więc znacznie dalej na południe. Argumenty wysuwane przez każdą ze stron były natychmiast zbijane przez stronę

przeciwną

[\[42\]](#)

. Główny problem tkwił w mieszkańcach Spiszu którzy nie potrafili poza małymi wyjątkami określić swojej świadomości narodowej

[\[43\]](#)

. Ta sytuacja z pewnością odnosiła się także do Rusinów osturniańskich, którzy do dzisiaj wykazują trudności z samookreśleniem narodowym (zwłaszcza starsza generacja).

W latach 20 – tych XX w na skutek problemów ekonomicznych duża ilość mieszkańców odbyła podróż zarobkową do Ameryki i Rosji. Inni wędrowali za zarobkiem jako tzw. *czeladnicy* do innych wsi na służbę np: do Zdziaru

[\[44\]](#)

. Przed drugą wojną, wiele Osturnian (głównie młodsze pokolenie) rozpoczęło, trwające do dziś migracje z reguły na stałe do miast spiskich, takich jak: Kieżmark, Poprad, Lubica, Spiska Sobotka, Maciejowce i Spiska Stara Wieś

[\[45\]](#)

. W tym okresie większość ludności określała siebie jako rusnacką, wyznania greko – katolickiego

[\[46\]](#)

. Druga wojna światowa spowodowała straty w ludności miejscowej, zwłaszcza męskiej. Granica państwowa zmniejszyła możliwość kontaktowania się mieszkańców wsi po obu jej stronach. Coraz częstsze stały się migracje do większych miast spiskich.

Jednak najbardziej przełomowy dla wsi, okazał się okres pomiędzy latami 60- tymi a 70 – tymi XX w, kiedy rozpoczęła się intensywna słowakizacja wsi. Język słowacki zostaje ogłoszony jako wyuczony i macierzysty. Do wsi zaczyna kursować autobus. W latach 70 -tych, zostaje doprowadzona elektryka, umożliwiającą nabycie pierwszych w historii wsi telewizorów, radia, za pośrednictwem których przedostaje się do wsi obca kultura. Zamontowane zostały także wzdłuż drogi gramofony, prezentujące obcy repertuar muzyczny [\[47\]](#) . Zanika również zwyczaj przędzenia lnu i wyrobu tradycyjnego płótna domowego

[\[48\]](#)

. Kończy się wypas owiec na szeroką skalę. Od tamtej pory owce przeznaczają się na letni wypas na wspólnym koszarze w Osturni lub przy domu

[\[49\]](#)

. Obecnie chów owiec utrzymuje się w szczątkowej formie, a większość rdzennych mieszkańców Osturni stanowią już tylko członkowie starszego i średniego wiekowo pokolenia. Młodsze pokolenie zamieszkuje na stałe miasta spiskie. Najmłodsze stanowi już tylko niewielka grupkę i uczęszcza do szkoły w Spiskiej Starej Wsi z powodu zniesienia szkolnictwa we własnej wsi. Wyraźnie daje się zauważyć zanik poczucia własnej tożsamości, który dotyka zwłaszcza młodsze pokolenie. Coraz częściej spotkać się można ze stwierdzeniem tożsamości narodowej słowackiej. Jednak niektórzy mieszkańcy Osturni, zarówno starszego jak i młodszego pokolenia zdają sobie sprawę ze swojej odmienności etnicznej i określają siebie:

myśmy osturnianie

lub

greko - katolicy.

Tożsamość rusnacką w największej ilości podają migranci osturniańscy zamieszkujący Lubicę. Zatem zmienna historycznie niejednorodność narodowa, podawana przez mieszkańców Osturni wynika z nie w pełni wykrystalizowanej świadomości narodowej. Złożoność zjawisk w zakresie świadomości narodowej całego regionu Spiszu, w tym także Osturni, jest pochodną powikłanej historii i skomplikowanej teraźniejszości tej krainy jako obszaru pogranicznego

[\[50\]](#)

Bardzo istotne znaczenie dla prześledzenia kierunków przyływów i intensywności wymiany wartości między kulturowych, ma kwestia różnych wpływów gwarowych w dialekcie badanej kultury. Zapożyczenia gwarowe mogą także wskazywać na większe lub mniejsze związki z innymi regionami etnicznymi. Rusini zamieszkujący wspomniane wsie na Zamagurzu, stanowią bliźniaczą społeczność wobec beskidzkich Łemków, posługujących się gwarą ruską ze znacznymi komponentami słowackimi, polskimi a w przypadku mieszkańców Osturni także wpływami gwar: podhalańskiej i spiskiej, które złożyły się na wytworzenie indywidualnego i właściwego tylko tej wsi dialektu [\[51\]](#) .

A. Reychman, odwiedzający wielokrotnie Osturnię, stwierdził, że mowa mieszkańców tej wsi przypomina język staroświeckich, zbójnickich pieśni. Sam określił ten język jako „staroświecko-podhalański”. Wymieszanie różnych języków we wsi określił jako zjawisko niezwykle, z tego względu, że „różni ludzie wypowiadają w różny sposób te same znaczenia wyrazów np: *budzie/ będzie, nimóm/ ni maju*”. Ta różnorodność gwarowa, może wskazywać na to, że wieś tą zamieszkiwali także osadnicy z Podhala, z którymi miała kontakt od strony zachodniej i południowej. Reychman podkreślił także znaczny udział leksykalny języka polskiego w gwarze osturniańskiej. Zauważyli go także, jeszcze przed drugą wojną inni badacze [\[52\]](#)

, którzy argumentowali te naleciałości językowe przede wszystkim wpływem sąsiednich wsi polskich

[\[53\]](#)

. Dominację polskich gwar spiskich w regionie Zamagurza potwierdzają także najnowsze badania naukowe

[\[54\]](#)

. Według K. Trajdosa na polszczenie się Osturni miał wpływ jej kontakt z wsiami polskimi jak: Łapszanka i Rzepiska

[\[55\]](#)

, a także Jurgów, Łapsze, Kacwin, z którymi dzieliła wspólne pastwiska

[\[56\]](#)

. Trajdos podkreśla również, że Rusnacy byli z natury otwarci, polszczyli się mimo odrębnego wyznania i pochodzenia

[\[57\]](#)

. Z kolei badacz M. Małecki (1938) stwierdza, że największe skupiska ludności językowo polskiej znajdują się po stronie słowackiej, w powiecie Spiska Stara Wieś, w którym Osturnia stanowi wieś ruską, jednie trochę spolszczoną

[\[58\]](#)

. Badania dialektologiczne wykazały, że podobieństwo mowy osturniańskiej do gwar zachodnio-łemkowskich jest niewielkie i może być tłumaczone późniejszymi ruchami osadniczymi, które wyszły z okolic Lipnika i Szlachtowej ku południowi i południowemu wschodowi

[\[59\]](#)

. Zupełnie inny pogląd przedstawia Vira. Na podstawie własnych badań przeprowadzonych w 1929 r. stwierdza, że mowa pramieszkańców ruskich Osturni nie wiąże się z zachodnio – łemkowskimi wsiami okolic Szlachtowej i Jaworek ani Folwarku i Lipnika, ale raczej z gwarą Jakubian i pozostałych wsi ruskich w okolicach na południe i wschód od Lubowli. Owe pokrewieństwo Osturni z osadami ruskimi w kierunku Starej Lubowli wiąże się najprawdopodobniej z ich wspólną genezą powstania jaką są migracje wołoskie, o których wspominałam już wcześniej. Współcześni dialektolodzy zaliczają mowę mieszkańców Osturni do grupy gwar południowo wschodnich, podgrupy tatrzańsko-magurskiej

[\[60\]](#)

.
Na kształtowanie się odrębności i różnorodności gwary osturniańskiej miały również wpływ różne języki nauczane w szkole, której początki sięgają II poł. XVIII. Do 1918 językiem wyuczonym i urzędowym był węgierski, od 1918 – rosyjski, od 1934 – słowacki, od 1945 – rosyjski, od 1949 – słowacki, od 1952- ukraiński, od 1960 do dziś – słowacki [\[61\]](#) .

Szkoła odegrała istotny wpływ na kształtowanie się muzycznej kultury wsi, nauczając - niekiedy w celach uświadomienia narodowego - obcego repertuaru pieśniowego, przede wszystkim ukraińskiego i słowackiego [\[62\]](#) . Miejscowa ludność chętnie przyswajała nowe pieśni, przemieniając je wedle własnego uznania. Fakt ten potwierdza informacja, pochodząca z przekazów ustnych, o życiu we wsi, jeszcze do lat 90 -tych XX, znanej wiejskiej śpiewaczki - Barbary Romaniakowej, która słynęła z tworzenia różnorodnych tekstów i transponowania obcych, zwłaszcza słowackich na gwarę osturniańską. Cieszyła się powszechnym szacunkiem we wsi, o czym może świadczyć częste zapraszanie jej na wesela

[\[63\]](#)

.
Zamagurze Spiskie należy do obszarów jednolitych kulturowo (etnograficznie). Jednakże w obrębie tego regionu występują pewne lokalne zróżnicowania, tworzące określone subregiony. Ta wewnątrz regionalna odmienność wynika z różnego rodzaju sposobów korzystania przez społeczności tych subregionów z własnej tradycji, czyli dziedzictwa kulturowego oraz z

dostępności poza regionalnych ofert z kręgu kultury ludowej czy chłopskiej oraz wyborów z pośród potencjalnie dostępnych – zewnętrznych wytworów kulturowych, ich recepcji, późniejszego przekształcania i w końcu skutków jakie te przekształcenia niosą [64]. To właśnie mechanizmy selekcji i przetwarzania kierują zapożyczeniami kulturowymi między subregionami Spiszu. Jednym z takich subregionów jest Osturnia. Od pozostałych wyróżnia się wieloma indywidualnymi cechami kulturowymi, które wiążą się przede wszystkim z osadnictwem wołoskim i późniejszym napływem osadniczym, także z Podhala

[65]

. Oprócz tego ważnymi czynnikami, które wpłynęły na jej odrębność regionalną były: wyznanie greckokatolickie, szkolnictwo, kontakty między regionalne oraz położenie po słowackiej stronie granicy, a także ogólne odcięcie komunikacyjne przez górzyste ukształtowanie terenu.

Wyznanie greckokatolickie mogło być dla okolicznej ludności katolickiej czynnikiem budzącym dystans do zapożyczania m.in. muzycznych wartości kulturowych. Odrębność kultury Osturni wiąże się zatem z wieloma zagadnieniami o bardzo złożonym podłożu historycznym, społecznym i ekonomicznym. Niewątpliwie długo trwające odizolowanie tej wsi od reszty świata mogło przyczynić się do tego, że wszelkie zmiany kulturalno – społeczne i ekonomiczne przebiegały tu w nieco wolniejszym tempie w porównaniu z innymi częściami (subregionami) Spisza. W rezultacie utworzyły się korzystne warunki dla przetrwania starszych śladów tradycji muzycznej zarówno rusnackiej, jak i spiskiej, której przemiany po polskiej stronie granicy mogły pójść w innym kierunku w związku z aktywnym rozwojem regionalnym i szybciej postępującą urbanizacją wsi. Jednym z podstawowych założeń znanego badacza regionalnych kultur góralskich Kazimierza Dobrowolskiego jest to, że kultura stanowi całość dynamiczną, w różnym stopniu od siebie współzależnych zespołów zjawisk:

[66]

„Rzeczywistość kulturowa istnieje poza spojrzeniem nauk specjalnych, jako całość żywa, pozostająca wiecznie w ruchu i powiązana niezliczonymi nićmi z geograficznym, biologicznym i ekonomicznym podłożem (...)”

[67]

.

---

[1] Pojęcie: *ruska, rusińska* stosuje się dla oznaczenia ludności łemkowskiej w północno wschodniej Słowacji. Ludność ta zresztą sama na określenie siebie stosuje pojęcie - Rusnak (A. Reychman, *Osturnia- wieś spiska na kresach łemkowskiego zasięgu* [w:] „Wierchy”, 1935, s.137).

[2] A. Milewski, A. Reychman, *Osturnia – wieś spiska na kresach łemkowskiego zasięgu* [w:] „Wierchy”, 1935, s.117.

[3] A. Skorupa, *Zabytkowe Kościoły Polskiego Spisza*, Kraków 2001, s. 78.

[4] Wieś kiedyś do połowy rusińska, obecnie zamieszkuje ją około 15 rusnaków (inf. Starosta Osturni- J. Smolenak), T. Trajdos, *Szkice z dziejów Zamagurza*, Kraków 1991.

[5] inf. A. Kroh i J. Grzegorzewski, *Studia i teksty folklorystyczne*, Lwów 1919 s. 32.

[6] Paniński, *Źródła Dziejów* [w:] *Polska w XVI w*, t. XV, Warszawa 1888, s. 455.

[7] K. Dobrowolski, *Studia nad powstaniem kultury ludowej*, s. 14, 16.

[8] I. Chałupecki, *Dejiny Osturne*, Kieżmark 2004, s. 148, 31.

[9] Zdziar, Spiska Biała, Lendak, Frankowa, Niedzica, Łapsze, Łapszanka, Jurgów, Czarna Góra, Rzepiska

[10] Jw., s. 149.

[11] Jw., s. 66.

[12] J. Skowroński, *Dawno temu w Tatrach*, Łódź 2003, s. 35.

[13] Informacje zebrane w czasie badań terenowych na Spiszu polskim, organizowanych wspólnie przez Koła Naukowe: Muzykologów i Etnologów UJ, we wrześniu 2003 (inf. J. Ciągwa, M. Wojtas, Jurgów).

[14] inf. M. Miśkovic.

[15] *Prace Etnograficzne, zeszyt 22. Studia Spiskie nr 1: Polski Spisz. Jedność kultury ludowej i jej historyczne uwarunkowania. Środowisko naturalne, warunki gospodarowania. Antropologia. Gwary.* Pod red. Zbigniewa Białego.
Zeszyty Naukowe UJ, DCCCXI. Kraków 1987, s. 48.

[16] Jw., s.23.

[17] Wielka Encyklopedia Tatrzańska, red. Z. i W. Paryscy, Poronin 1995, s. 863.

[18] *Prace Etnograficzne, op.cit*, s. 24.

[19] Cz. Robotycki, *Tradycja, obyczaj w środowisku wiejskim*, Wrocław 1980, s. 47.

[20] Jw., s. 47.

[21] T. Trajdos, *Szkice z dziejów Zamagurza*, Kraków 1991, s. 27 i Wielka Encyklopedia Tatrzańska, Poronin 1995, s.482, 483.

[22] J. Grzegorzewski, *Studia i teksty folklorystyczne*, Lwów 1919 s. 35.

[23] Wpływ osadnictwa niemieckiego na Spiszu znalazł swoje odzwierciedlenie w gwarze spiskiej, np.: *frystyk* – śniadanie, *brauta* – pani młoda, *lejbik* – rodzaj gorsetu, *brautski tanec*, *brautska nuta*, *forszty*

- podłoga (inf. Z. Kapral), a także określenie

Szwaby

– przypisywane przez miejscową ludność dolnemu końcowi wsi.

[24] I. Chałupecki, *op.cit*, s 31.

[25] A. Skorupa, *Zabytkowe Kościoły Polskiego Spisza*, Kraków 2001, s. 78.

[26] I Chałupecki, *op.cit*, s. 31.

[27] Jw., s.31 i Wielka Encyklopedia Tatrzańska, Poronin 1995, s. 863.

[28] K.Dobrowolski, *Studia nad powstaniem kultury ludowej*, s. 19.

[29] Jw., s. 36.

[30] J. Grzegorzewski, *Studia i teksty folklorystyczne*, Lwów 1919 s. 30.

[31] Jw., s.31.

[32] Z. Biały, *Polski Spisz [w:] Prace Etnograficzne UJ*, Kraków 1987, s. 17.

[33] I. Chałupecki i inni, *op.cit*, s. 48.

[34] inf. Z. Kapral, J. Smolenak oraz A. Reichman, *Osturnia (...)* [w:] „Wierchy” 1935, s. 128.

[35] inf. K. Zawadzka

[36] I. Chałupecki i inni, *op.cit*, s. 48.

[37] Jw.

[38] Inf. A. Bryjka, Z. Kapral, M. Wasiczak.

[39] I. Chałupecki i inni, *op.cit*, s. 48.

[40] Jw., s.57.

[41] A. Kroh, *Sklep potrzeb kulturalnych*, Rzeszów 1999, s 178.

[42] Jw.

[43] Jw.

[44] inf. M. Krolak

[45] inf. J. Smolenak - Starosta Osturni

[46] J. Grzegorzewski, *op.cit*, s. 31.

[47] I. Chałupecki, *op.cit*, s. 78.

[48] Jw, s. 75.

[49] Jw.

[50] *Prace Etnograficzne, op.cit*, s.14.

[51] A.Milewski, A. Reichman, *op.cit*, s.118, 127.

[52] L. Malinowski, *Powieści spiskie* [w:] *Materiały antropologiczne, archeologiczne i etnograficzne*, Kraków 1903, t. VI, s. 141 – 147,
J.Vira, *Hlaskoslovi osturnskeho hovu* [
w:]
Sbornik Matice Slovenskej,
r. VIII, zesz. 1- 4, 1930, s. 69 – 124.

[53] Jw.

[54] *Prace Etnograficzne, op.cit*, s. 17.

[55] T. Trajdos, *op.cit*, s.22.

[56] I. Chałupecki i inni, *op.cit*, s. 29.

[57] Jw., str.24.

[58] *Prace Etnograficzne, op.cit*, s. 236.

[59] J.Vira, *Hlaskoslovi osturnskeho hovoru* [w:] *Sbornik Matice Slovenskej*, r. VIII, zesz. 1- 4, 1930, s. 69 – 124.

[60] *Prace Etnograficzne, op.cit*, s. 237.

[61] I. Chałupecki i inni, *op.cit*, s. 113.

[62] W latach 30 -tych XX w., uczył we wsi rusnackich pieśni nauczyciel z Kamionki- Dudziński. Z przekazów podróżniczych A. Milewskiego i Reychmana dowiadujemy się, że w 1933 r. w szkole uczyli nauczyciele pochodzący z czysto ruskich wsi północno – wschodniego Zamagurza. Dzieci osturniańskie miały wówczas znaczne problemy ze zrozumieniem swoich „mistrzów”, którzy musieli objaśniać swoje wykłady miejscową gwarą (polską, z oryginalnymi właściwościami rusko – słowackimi) (A. Milewski, A. Reychman , *Osturnia - wieś spiska na kresach łemkowskiego zasięgu* , [w:] „Wierchy”, Kraków 1935 s. 126/127 oraz inf. M. Lachowa, K. Wasiczakowa, M. Penksa i inni)

[63] inf. M. Penksa, M. Lachowa

[64] Jw., s. 10.

Z historii regionu kulturowego Osturni

Wpisany przez Janosik

środa, 07 kwietnia 2010 22:04 - Poprawiony poniedziałek, 27 grudnia 2010 22:59

---

[65] A. Milewski, A. Reychman, *op.cit*, s. 129

[66] K. Dobrowolski, *Studia nad powstaniem kultury ludowej*, Warszawa 1935 s.12.

[67] Jw.